

Mulevhogute wa Pfanelo dza Vhuthu

Nga la 10 Nyendavhusiku 1948, Buthanonyangaredzi la Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka (UN) lo tangananedza Mulevhogute wa Pfanelo dza Vhuthu. Nga murahu ha vhukando uhu he ha tou vha divhazwakale, Buthanonyangaredzi lo ita khuwelelo kha mashango othe ane a vha mirado uri a andadze Mulevhogute uyu na “u vhona uri u phadaladzwe, u taniwe, u vhalwe na u talutshedzwa zwikoloni na kha zwiinwe zwiimiswa zwa pfunzo.” Thalutshezo ya tshiVenda yo dzudzanywa nga mirado ya tshifafu na matshudeni vha Yunivesithi ya Kapa u itela u pembelela vhumambo ha tshihumbudzo ha 60th ha Mulevhogute uyu une wa tou vha divha zwa kale khathihi na u pembelela vhumambo ha tshihumbudzo ha 150th ha Fakhajithi ya zwa milayo ya Yunivesithi ya Kapa. Thalutshedzo yo vhalwa lwa u tou thoma Thohoyandou kha vhumambo he ha farelwa Yunivesithi ya Venda nga la 01 Nyendavhusiku 2008.

MVULATSWINGA

Vhunga u divhea ha u dzhiela ntha lwa mvele ya tshirunzi tsha muthu na ndingano na pfanelo dza vhathu vhothe zwi murango wa mbofholowo, vhulamukanyi na mulalo lifhasini,

Vhunga u dzhielwa fhasi na u tsikeledzwa ha pfanelo dza vhathu ho bveledza zwiito zwa vhuveveru vhu fhandulaho luvalo lwa muthu, na u da ha shango line khalo vhathu vha do diphina nga mbofholowo ya u amba na u tenda kha zwine vha funa, na u vhofholowa kha nyofho na zwinyagwa lo divhadzwaho sa dzangalelo lihulwane la vhathu zwavho,

Vhunga zwi zwa ndeme, arali muthu a sa faneli u kombetshedzwa nga u shaya inwe ndila, u vutshela vhutambudzi na vhutsikeledzi, uri pfanelo dza vhuthu dzi tsireledzwe nga tshumiso ya mulayo,

Vhunga zwi zwa vhumogwa u tuthwedza mvelaphanda ya vhukonani havhudi vhukati ha dzitshaka,

Vhunga vhathu vha Mbumbano ya Dzitshaka vho khwathisedza kha Tshata lutendo lwavho kha pfanelo dza vhuthu dza ndeme, kha tshirunzi na ndeme ya vuvha ha muthu na kha ndingano ya pfanelo dza vhanna na vhafumakadzi na uri vho diimisela u tuthwedza mvelaphanda ya u tshilisana na tshiimo tsha khwine tsha vutshilo kha mbofholowo khulwane,

Vhunga Mashango ane a vha Mirado o divhofha u swikelela u bveledza thuthwedzo ya thonifho na u tevhedzwa ha pfanelo dza vhathu na mbofholowo dza vhumogwa a tshi shumisana na Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka,

Vhunga u pfesewa ha pfanelo idzi na mbofholowo zwi zwa ndeme khulwane kha uri mbofho iyi i bveledzwe nga vhumalo,

Zwino-ha, Zworalo, Buthanonyangaredzi li khou rwela tari Mulevhogute wa Pfanelo dza Vhuthu uyu sa tshone tshikalo tshine tsha nga shumiswa nga nnyi na nnyi tshine tsha tea u swikelelwa nga vhathu vhothe na tshaka dzothe, kha u vhona uri muthu muwe na muwe na murafo muwe na muwe wa tshitshavha, e na Mulevho uyu ngelekanyoni yawe, u do lusa nga u tou funza na u shumisa pfunzo u bveledza phanda thonifho ya pfanelo idzi na mbofholowo a tshi shumisa maga o bvelaho phanda, kha vhuimo ha lushaka na ha tshaka-tshaka, u vhona uri izwi zwi dzhielwa ntha na u tevhedzwa vhukati ha vhathu vha Mashango ane a vha Mirado na vhathu vhane vha vha kha vhupo vhu re fhasi ha ndaulo ya mashango ayo.

Tshitenwa 1

Vhathu vhothe vha bebwa vhe na mbofholowo nahone vha tshi lingana siani la tshirunzi na pfanelo. Vhathu vhothe vho newa mihumbulo na mvalo ngauralo vha tea u konou farana sa vhathu vhathihi.

Tshitenwa 2

Muthu muwe na muwe u na pfanelo na mbofholowo dzo bulwaho kha Mulevho uyu, hu si na u khethululwa hufhio kana hufhio, ho disendekaho kha murafho, muvhala, mbeu, luambo, vhurereli, polotiki kana mihumbulo muwe-vho, vhubvo ha tshitshavha kana u tshilisana, ndaka, mabebo kana tshiimo tshinwe-vho.

Nga ntha ha izwi, a hu na khethululo ine ya do itelwa muthu hu tshi tevhelwa tshiimo tsha zwa polotiki, mulayo kana tshiimo tsha shango kha dzitshakatshaka kana vhupo vhune muthu a bva khaho, hu nga vha hu re na vhumilangi, hu ha thirasithi, hu sa divhusi kana huhu re kha vhuimo ho pimiwaho nga vhumilangisi.

Tshitenwa 3

Muthu muwe na muwe u na pfanelo ya vutshilo, mbofholowo na tsireledzo ya muthu.

Tshitenwa 4

A hu na muthu ane a do dzheniswa kha zwa vhupuli kana vhumeli; zwa vhupuli na mbambadzo ya dziphuli zwi do iledzwa nga ndila dzothe.

Tshitenwa 5

A hu na muthu ane a do tambudzwa kana u farwa nga ndila ya tshifuhu, i songo teaho muthu kana u farwa kana u tarafiwa nga ndila i tsitsaho tshirunzi.

Tshitenwa 6

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo dza u dzhiwa sa muthu fhethu huñwe na huñwe phanḁa ha mulayo.

Tshitenwa 7

Vhathu vhoṭhe vha a lingana phanḁa ha mulayo nahone vho tewa nga tsireledzo ya mulayo i eḁanaho, hu si na khethululo. Vhathu vhoṭhe vha na pfanelo ya tsireledzo i eḁanaho kha khethululwo i pfukahō Mulevho uyu na kha ṭhuṭhuwedzo inwe na inwe malugana na khethululo yo raloho.

Tshitenwa 8

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya ndamulelo ya khoro dza lushaka dzi re na vhukoni kha vhukando vhu pfukahō pfanelo dze a ṽewa nga ndayotewa kana mulayo.

Tshitenwa 9

A hu na muthu ane a ḁo farwa, u valelwa kana u shakuliswa hu si na tshiitisi.

Tshitenwa 10

Muthu muñwe na muñwe o fanelwa, nga u eḁana ho fhelelaho, u thetsheleswa lwo teaho nga dzulo ḁa nnyi na nnyi na hone ḁo ḁiimisaho nga ḁoṭhe ḁi sa dzhiho sia, musi hu tshi khou tiwa pfanelo dzawe na mbofho dzawe na mulandu muñwe na muñwe wa vhugevhenga une a hweswa.

Tshitenwa 11

Muthu muñwe na muñwe o hweswaho mulandu wa vhugevhenga u na pfanelo ya u dzhiwa a si na mulandu u swika zwenezwo o no wanwa mulandu zwi tshi ya nga mulayo tsengoni ya tshitshavha, he a wana ṭhoḁea dzoṭhe dza u ḁipilela malugana na mulandu wonoyo.

A hu na muthu ane a ḁo wanwa mulandu nga nṭhani ha nyito kana u sa ita nyito, zwe zwa vha zwi si mulandu nga fhasi ha mulayo wa lushaka kana wa dzitshakhatsaka nga tshifhinga tshe mulandu wa itea ngatsho. Ha ngo tewa na u ḁaṭiswa lwo kalulaho u fhirisa ndaṭiso ye ya vha yo tiwa nga tshifhinga tshe mulandu wa itea ngatsho.

Tshitenwa 12

A hu na muthu ane a ḁo dzhenelelwa kha zwa ene muṽe, muṭa wawe, haya kana vhudavhidzani, kana u ṭaselwa ha ṭhomphe na tshirunzi tshawe, zwo sokou itwa kana hu si na tshiitisi tshi no pfesesea. Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya tsireledzo ya mulayo malugana na u dzhenelelwa honoho kana u ṭaselwa.

Tshitenwa 13

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya mbofholowo ya u tshimbila na vhudzulapo nga ngomu mikanoni ya shango ḁinwe na ḁinwe.

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u bva shangoni ḁinwe na ḁinwe, ho katelwa na ḁawe, na u humela kha shango ḁawe.

Tshitenwa 14

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u ṭoḁa na u ḁiphina nga pfanelo dza vhaḁhalali kha mañwe mashango malugana na u tsireledzwa kha u tovhōlwa.

Pfanelo iyi i nga si shumiswe hune u hweswa mulandu ha vha hu si ha vhugevhenga ha politiki, kana zwiito zwi fhambanaho na ndivho na mirando ya Dzangano ḁa Mbumbano ya Dzitshaka.

Tshitenwa 15

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u vha na lushaka lune a wela khalwo.

A hu na muthu ane a ḁo thivhelwa u vha wa lushaka lune a wela khalwo kana a hanelwa pfanelo ya u shandukisa lushaka lune a wela khalwo.

Tshitenwa 16

Vhanna na vhaḁumakadzi vha minwaha yo vhinaho vha na pfanelo ya u dzhena kha zwa mbingano na u vha na muṭa hu si na u thivhelwa nga zwa murafho, lushaka kana vhurereli. Vhoṭhe vha na pfanelo dzi linganaho siani ḁa mbingano, vha kha mbingano na musi i tshi fhela.

Mbingano i ḁo dzhenelwa fhedzi nga vhathu vhane vha khou malana vho vhoḁholowa nahone hu na thendelano yo fhelelaho.

Muṭa ndi tshipiḁa tsha tsiko nahone tsha ndeme kha tshitshavha ngaualo wo tea u tsireledzwa nga tshitshavha na Muvhuso.

Tshiteńwa 17

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya u vha na ndaka o ġiimisa nga eġhe kana o ƣangana na vhańwe.

A hu na muthu ane a ɔo dzhielwa ndaka hu si na tshiitisi tshi no pfesesea.

Tshiteńwa 18

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya mbofholowo ya muhumbulo, luvalo na vhurereli; pfanelo heyi i katela mbofholowo ya u shandula vhurereli hawe kana zwine a tenda khazwo, na mbofholowo a eġhe kana e na vhańwe na musi e khagala kana fhethu ho dzumbamaho, u sumbedzisa vhurereli hawe kana zwine a tenda nga u funza, nyito, u rerela na u tevhedza.

Tshiteńwa 19

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya u vha na mihumbulo yawe na u amba; pfanelo heyi i katela mbofholowo ya u vha na mihumbulo hu si na u dzhenelelwa, na u kona u ƣoġa kana u wana mafhungo na u phaġaladza mafhungo na mihumbulo hu tshi shumiswa nyandadzamafhungo hu sa sedzwi mikano.

Tshiteńwa 20

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya mbofholowo ya u kuvhangana nga mulalo na nyandano.

A hu na ane a ɔo kombetshedzwa u vha muraġo wa nyandano.

Tshiteńwa 21

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya u shela mulenzhe kha muvhuso wa shango ƣawe, nga ene muġe kana nga vhaimeleli vhe a ɔikhethela o vhofoholowa.

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya u kona u wana tshumelo ya vhathu i no lingana kha shango ƣawe.

Lufuno lwa vhathu lu ɔo vha lwone murango wa maandalanga a muvhuso, hezwi zwi ɔo bveledzwa nga khetho dza vhukuma dzine dza ɔo vha hone nga zwifhinga zwo tiwaho, nahone khetho idzi dzi ɔo vha dza vhathu vhoġhe nga u lingana nahone u khetha hu ɔo vha ha tshidzumbe kana ha shumiswa mańwe maga a u khetha nga mbofholowo.

Tshiteńwa 22

Muthu muńwe na muńwe, sa murado wa tshitshavha, u na pfanelo ya u wana tshumelo ya tsireledzo ya zwa u tshilisana, nahone u na pfanelo ya u konou swikelela pfanelo dza ikonomi, u tshilisana na mvelele zwine zwa ƣoġea kha tshirunzi tshawe na u bveledza vhuvha hawe a tshi tikedzwa nga nungo dza lushaka na tshumisano ya dzitshakatshaka zwi tshi ya nga nzudzanyo na zwiko zwa Muvhuso muńwe na muńwe.

Tshiteńwa 23

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya u shuma, mbofholowo ya u khetha mushumo, nyimele ya mushumo yo teaho nahone i ƣanganedzeaho khathihi na u tsireledzwa kha vhushayamushumo.

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo, hu si na khethululo, ya u wana malamba ane a lingana na a vhańwe kha mushumo une wa fana.

Muthu muńwe na muńwe ane a shuma u na pfanelo ya u wana malamba o teaho nahone ane a ƣanganedzea u itela uri ene na muġa wawe vha konou tshila vhutshilo vhu re na tshirunzi, na u dovha u ɔadziswa, arali zwo tea, nga dzińwe tsireledzo dza zwa u tshilisana.

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya u vhumba kana u vha murado wa madzangano a vhashumi hu u itela tsireledzo ya madzangalelo awe.

Tshiteńwa 24

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya u awela na u ɔigeda, hu tshi katelwa awara dzo pimiwaho dza u shuma na dziholodeni dzo tiwaho dzi re na muholo.

Tshiteńwa 25

Muthu muńwe na muńwe u na pfanelo ya vhuimo ha vhutshilo ho teaho mutakalo na u tshila zwavhuġi hawe na muġa wawe, hu tshi katelwa na zwiliwa, zwiambaro, vhudzulo na mbavhalelo ya dzilafho na tshumelo dza u tshilisana, khathihi na pfanelo ya tsireledzo musi hu na vhushayamushumo, vhulwadze, vuholefhali, vhutshilikadzi, vhualuwa kana inwe nyimele ya vhutshilo ine muthu a sa kone u i langa.

Vhomme na vhana vha tea u wana ndondolo na thuso zwa tshipentshela. Vhana vhoġhe, hu sa sedzwi uri vho bebwa mbinganoni kana nńda ha mbingano, vha ɔo wana tsireledzo ya zwa u tshilisana i no fana na ya vhańwe.

Tshiteńwa 26

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya pfunzo. Pfunzo i do ñekedzwa hu si na mbadelo kha mirole ya fhasi kana ya u ranga ine ya vha ya vhuṭhogwa. Pfunzo ya mirole ya fhasi i do vha khombe-khombe. Pfunzo ya zwa thekheninikhi na zwa phurofesheni i do itwa uri i wanale na pfunzo dza nṭha dzi do swikelelea nga ndila i linganaho ho sedzwa vhukoni.

Pfunzo i do vha i livhiswaho kha u bveledzisa vhuvha ha muthu woṭhe na u khwaṭhisedza ṭhonifho ya pfanelo dza vhuthu na mbofholowo dza ndeme. I do ṭuṭuwedza u pfesesa, u konḑelelana na vhukonani vhukati ha dzitshaka, mirafho kana zwigwada zwa vhurereli, nahone i do bvisela phanḑa mishumo ya Dzangano ḽa Mbumbano ya Dzitshaka ya u itela uri hu vhe na mulalo.

Vhabebi vha na pfanelothangwa ya u nanga pfunzo ine ya do ñekedzwa vhana vhavho.

Tshiteñwa 27

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u shela mulenzhe kha kutshilele kwa mvelele ya tshitshavha o vhofoholowa, u ḑiphina nga vhutsila na u vha na mukovhe kha zwa mveledziso ya saintsi na mbuelo yazwo.

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya tsireledzo kha mikhwa na dzangalelo ḽa ndaka zwi bvaho kha zwibveledzwa zwa saintsi, mañwalo kana vhutsila zwine a vha muñwali wazwo.

Tshiteñwa 28

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya nzudzanyo ya u tshilisana na ya zwa mashango a dzitshakatshaka zwine pfanelo na mbofholowo zwo sumbedzwaho kha uyu mulevho zwi nga bveledzwa nga vhuḑalo.

Tshiteñwa 29

Muthu muñwe na muñwe u na mishumo kha tshitshavha ine ya ita uri vhuvha hawe vhu kone u bvelela nga vhuḑalo nahone nga mbofholowo.

Musi muthu muñwe na muñwe a tshi khou shumisa pfanelo na mbofholowo dzawe, u tea u ita izwi a tshi dzhiela nṭha ndango ya mulayo wo itelwaho fhedzi u tsireledza pfanelo na mbofholowo dza vhañwe vhathu na u vhona uri hu vhe na u dzhielwa nṭha ha mikhwa ya kutshilele, vhudziki na kutshilele kwavhuḑi kwo teaho tshitshavha tsha demokirasi.

Pfanelo na mbofholowo idzi a dzi tei u shumiswa nga ndila yo fhambanaho na ndivho na mirando ya Dzangano ḽa Mbumbano ya Dzitshaka.

Tshiteñwa 30

A hu na na tshithihi tshi re kha Mulevho uyu tshine tsha nga dzhiwa tshi tshi amba pfanelo inwe na inwe ine i nga shumiswa kha zwiñwe na zwiñwe kana u ita inwe nyito yo livhiswaho kha u thutha inwe na inwe ya pfanelo na mbofholowo zwo bulwaho afha malugana na Muvhuso, tshigwada kana muthu.